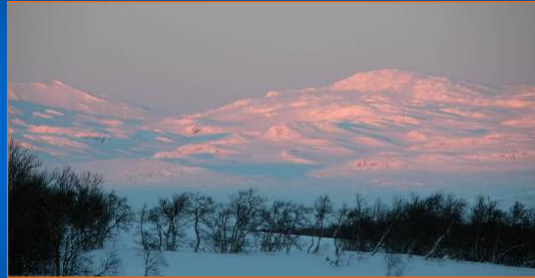

Dialog og brukermedvirkning

FoU-prosjekt Snøhetta-Dovre-Rondane

Jørn Thomassen, NINA

Hvorfor NINA?

- Svært mange av NINAs FoU-oppgaver handler om ulike interesser og motivasjoner, og vi må forholde oss til konfliktbilder og dialog mellom folk som er berørt
- NINA har mer enn 15 års erfaring med å lede deltakende prosesser innenfor konsekvensutredninger, dialogarbeid, scenariobygging og utvikling av FoU prosjekter
- Prosjektets skisserte faglige rammer og problemstillinger har mye til felles med slikt arbeid ved at det handler om
  - å se inn i framtida
  - økosystem og forvaltning av dette
  - spenningsforholdet mellom bruk og vern
  - menneskets bruk av økosystemet
  - ulike interesser og motivasjoner hos disse menneskene
  - konfliktbehandling
- Erfaringer fra deltakende prosesser og dialogarbeid bør derfor ha stor overføringsverdi i prosjektet som skal igangsettes

Bakgrunn og utfordringer

DN budsjettkapittel 1427 post 21:

- FoU prosjekt om effekter og konsekvenser av menneskelig inngrep og ferdsel i Snøhettaområdet i forhold til villrein
- Handler altså i hovedsak om villrein og mennesker
- Økosystembasert forvaltning innebærer at vi bør se på villreins arealbruk i tid og rom i hele det historiske og potensielle leveområdet til Dovre-Rondane-reinen (Rondane, Sølnekletten, Snøhetta og Knutshø), selv om leveområdene i dag er fragmentert
- Videre skal prosjektet se på menneskelig aktivitet og ulike sider ved framtidig næringsutvikling og turisme - fokus på Snøhettaområdet, men kan, i følge DN, også tenkes utvidet med problemstillinger fra andre områder

Brukermedvirkning

I bestillingen fra Stortinget:

- *"Det er foresatt at aktører med verksemd og interesser i området blir aktivt involverte i prosjektet"*

Hvorfor slik brukermedvirkning?

- For å gjøre FoU-programmet bedre
  - Brukerne sitter på masse viktig kunnskap
  - Søke etter de smarteste og beste løsningene
- Konfliktbehandling
  - Redusere sannsynligheten for at konflikter oppstår
  - Redusere konflikter som eventuelt allerede er der

Dialog

Hvorfor dialog?

- Dialog er et effektivt verktøy for brukervedvirkning
- Innsikt i hverandres tanker og motiver
- Gjensidig utveksling av kunnskap
- Felles eierskap til problemstilling og eventuelle konflikter, underliggende årsaker og utfordringer
- Bidrar til å lukke kløfter og bygge broer

Når dialog og brukervedvirkning

- I oppstartsfasen ved fastsettelse av FoU-prosjektets innhold
- Gjennom hele prosjektperioden
- I etterkant når resultatene skal brukes

Hvordan dialog og brukermedvirkning?

- Finne egnet arena for dialog
- Dialogsamling(er) en mulighet
- Fokuserer på det viktigste og bruke ressursene på dette
- Få fram kunnskapsstatus
- Finne kunnskapshull
- Avklare motiver og framtidsmål
- Avklare enigheter og uenigheter

Et nærliggende eksempel

Dialogprosess mot en bedre sameksistens i fjellområdene i Sør-Trøndelag (FM Sør-Trøndelag)

- Kommunene Selbu, Tydal, Holtålen og Røros
- Mangeårig (hundrevis?) konflikt mellom reindriftsnæring og landbruk, begge marginale næringer
- Overført fra generasjon til generasjon!
- Mangel på kommunikasjon og dialog, mangel på innsikt i hverandres verden, oppfatninger og motivasjoner –kløfter oppstår
- Forskjellige syn på framtida

Eksempel ...

Hva gjorde vi?

- **Samlet og bearbeidet informasjon om**
  - utvikling av infrastruktur (veier, hyttebygging, turisme etc.) og effektene på rein og reindriftsnæring
  - arealbruk og endringer i arealbruk i området de siste 30-35 år
  - NINA rapport
- **Arrangerte dialogkonferanse (mars 2007) basert på en velutprøvd tilnærming med**
  - balansert deltakelse (reindriftsnæring, landbruk, kommuner, med 8 deltakere fra hver)
  - fokus på aktørenes kunnskap og motivasjon
  - NINA rapport

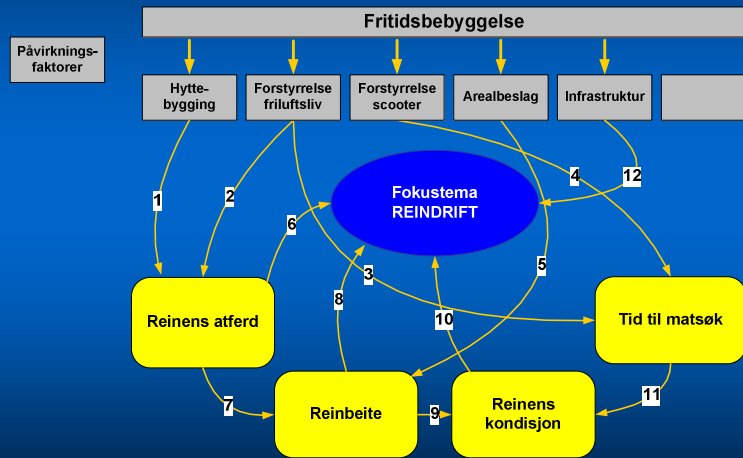
Eksempel ...

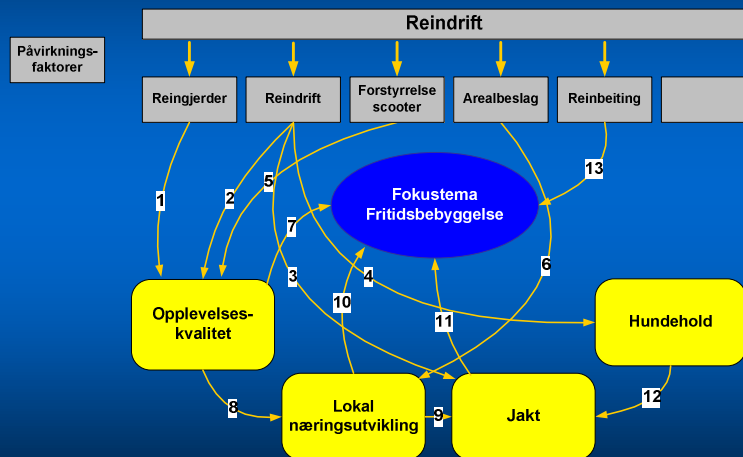
Hovedresultater

- **Viktigste påvirkningsfaktorer (drivere) og fokustema for hver av næringene.**
- **Påvirkningsfaktorer og fokustema i årsak - virkningskart**
- **Utarbeidelsen av årsak - virkningskartene var viktig for dialogen og grunnlaget for anbefalingene**
- **Anbefalinger om veien videre på kort og lang sikt (dialogarenaer, kunnskapsbehov, forvaltningstiltak, avbøtende tiltak...)**

Eksempel, årsak-virkningskart

Eksempel, årsak-virkningskart

Fra eksempelet ...

- Dialog i gruppearbeider, tverrfaglige grupper
- Presentasjon i plenum, dialog og konklusjon
- Årsak-virkningskart stimulerer til dialog og gir "bratte" læringskurver for deltakerne
- Anbefalinger basert på dialog:
  - Videre undersøkelser og forskning for klargjøring av problemstillinger og konfliktbildet
  - Behovet for å øke dialogen mellom partene, møteplasser for dialog
  - Avbøtende tiltak og konfliktreducerende tiltak
- Utsagn fra en av deltakerne; "Det er mye mer vi er enige om enn det vi er uenige om"

Og kan hende det virker ...

Reinbeiteavtale

23 av 26 grunneiere på nordsida av Aursunden har nå undertegnet en langsigelig avtale om rett til reinbeite på eiendommene deres. Avtalen kommer etter langvarige stridigheter, og, nå til slutt, forhandlinger mellom staten og grunneierne. For de tre grunneierne som ikke har undertegnet avtalen kan det bli aktuelt for staten å eksproprierer retten til reindrift på eiendommene.

Bakgrunnen er en dom i Høyesterett i 1997 hvor det ble konkludert med at reindriften ikke hadde etablert rett til reindrift gjennom alders bruk i dette området, samtidig som disse arealene er av stor betydning for at reindriften skal være bærekraftig.

- Dette er svært gledelig, sier landbruks- og miljøminister Lars Peder Brekk. Det har vært en vanskelig og tidkrevende prosess, men hvor vi nå har funnet løsninger som etter mitt syn ivaretar hensynene både til reindriften og jordbruket på en god måte.

Abonner på **Fjell-Ljom**

Fjell-Ljom 6/11 - 08.

Mulig framgangsmåte kan være

- Villreinens arealbruk vil stå helt sentralt i prosjektet og beslutning om og gjennomføring av instrumentering av rein vinteren 2009 må skje raskt - avklaring snarest mulig, helst på dette møtet i dag
- Etablere styringsgruppe med sentrale aktører og eventuelt en arbeidsgruppe
- Arrangere et 2-3 dagers dialogseminar vinteren/våren 2009 med en gruppe representative aktører ("brukere")?
  - Hvem er brukerne?
  - Hvem bør delta på en dialogsamling?

Mulig framgangsmåte...

- Dialogseminaret kan resultere i et lokalt forankret og faglig basert forslag til prioriterte problemstillinger og innhold i FoU-prosjektet
  - Villreinens økologi
  - Menneskelig aktivitet
  - Restaurering
  - Friluftsliv, næringsinteresser og villreininteresser
  - Andre tema?
  - Hva skal FoU-prosjektet fokusere på innen temaene?
- Forslaget behandles og vedtas av DN, og prosjektet settes i gang
- Plan for videre brukermedvirkning utarbeides, Villreinsenteret bør ha en sentral rolle i alle prosjektfasene

Takk!

**Nøkkelen til en bedre sameksistens
ligger i kunnskap og dialog!**

NINA og deltakende prosesser

- Åpning av nordlige sjørute for skipstrafikk - INSROP (NP 1994 - 1999)
- Petroleumsvirksomhet i Barentshavet nord - letevirksomhet AKUP (NOE 1995)
- Petroleumsvirksomhet i isfylte farvann - utbyggings- og driftsfase AKUP (NOE 1996)
- Metode for miljørettet risikoanalyse MIRA (OLF 1996)
- Tverrfaglig arktisk forskningsprogram (NTNU, SINTEF og NINA 1994 - 1997)
- Nordisk forskningsprogram i Arktis (Nordisk Ministerråd 1997)
- Masseuttak i sjø, deponering av marin masse, Ørin nord (Verdal kommune 2001 - 2003)
- EIA opplæring (ICH 1998 - 2007)
- Kapasitetsbygging i Tanzania: Turisme i Serengeti (Norad 2002)
- Samlet plan i Barentshavet (NP og HI 2004)
- Miljøovervåking av verdenskulturminnet Røros (NIKU 2004)
- EIA Ngorongoro crater (Norad 2004 - 2007)

NINA og deltakende prosesser

- Dialogprosjektet "Felles politikk for fjellområdene" (FM Sør-Trøndelag 2007)
- Utvinning av rutil i Engebøfjellet (Nordic Mining 2007 - 2008)
- REMA 2010 - operasjonalisering av Malawi-prinsippene (NFR 2006 - 2009)
- Nature 2020+ - scenariobygging (2006 - 2010)
- Rovvilt og samfunn (ROSA) (NFR og DN 2001 - 2003)
(St.meld: Rovvilt i norsk natur)
- Villrein og samfunn (VISA) (DN 2003 - 2004)
- Motorisert ferdsel og samfunn (MOSA) (DN 2005 - 2006)

Relevante prosjekter

- **Rema 2010 - Malawi**
  - Kunnskap, eierskap og dialog på lokalt plan nødvendig for forståelsen av 2010 målene
  - Utvikle verktøy som kan brukes lokalt
  - Utgangspunkt i Malawi og Addis Ababa prinsippene
  - Utgangspunkt i deltakende prosessmetoder
  - Vurdering av AEAM, DPSIR og EcoQO
  - Bruker AEAM som basis (dialog) og tilfører beste praksis fra andre tilnærminger
- **Nature 2020+ - Scenariobygging**
  - Scenarier likhet med KU ved at framtidsbilder skal lages
  - Forskjell i at KU baseres på prediksjoner, scenarier utforsker muligheter
  - Dialogarbeidet i fjellregionen viste at AEAM skaper dialog
  - Utgangspunkt i AEAM
  - Deltakende prosess hvor lokalbefolkningen legger grunnlaget for scenariene
  - Trinn for trinn prosess
  - Gjennomført scenarioseminarer på Smøla (mai) og Vega (september)
  - Seminar på Frøya vår 2009
- **Reconcile +++**

Konflikter og dialog

- **Hvordan finne nøkkelen til sameksistens i flerbrukslandskaper?**
- **All forvaltning fører til konflikter – i mindre eller større grad**
- **Målet er nødvendigvis ikke å eliminere konfliktene, men å redusere dem til et nivå hvor folk kan leve sammen innenfor gjensidig aksepterte rammer**
- **Deltakende prosesser, kunnskapsutveksling og dialog er et viktig verktøy for å redusere konflikter og for å oppnå bedre sameksistens**
- **Brukermedvirkning er viktig i alle faser av et slikt FoU-prosjekt, særlig i starten ved prosjektutformingen**
- **Potensialet for konflikter er alltid til stede**

Konflikter og dialog

- Nøkkelen til bedre sameksistens er kunnskap og dialog/kommunikasjon
- Fakta er bedre en meninger, tro og myter
- Uten å omgå/kommunisere vil kløfter oppstå og folk på en side av kløften vil lage seg et bilde av virkeligheten på den andre siden av kløften som ikke er riktig
- Mangel på kontakt og kommunikasjon vil over tid øke avstanden og konfliktene
- Uten kunnskap om hverandres motivasjon og drivkrefter vil kløften øke ytterligere
- Hvordan lukke kløfter og bygge broer?
- Dialog mer enn debatt!

Dialog og brukermedvirkning

Metoden

- Evaluerer kunnskapsstatus og behov
- Luker vekk det uvesentlige og fokuserer på det vesentlige
- Setter påvirkningsfaktorer (drivere) og fokustema inn i en helhetlig sammenheng (årsak - virkningskart)
- Gir grunnlag for utarbeidelse av hypoteser og testing av disse
- Gir faglig grunnlag for innholdet i FoU-prosjekter og hva slags overvåking og forvaltningstiltak som bør iverksettes